

ОСОБЛИВОСТІ РОЗМЕЖУВАННЯ МІЖ ПОНЯТТЯМИ «ВІЙСЬКОВИЙ» ТА «ВОЄННИЙ» ЗЛОЧИН

Оборона України та захист її суверенітету, недоторканності і територіальної цілісності від агресивних посягань, забезпечення державної безпеки є справою держави, суспільства та всього народу України, що знайшло закріплення у статтях 17, 65 Конституції України [1]. Заходи щодо захисту та реалізації інтересів національної безпеки, забезпечення стабільного функціонування політичних та економічних систем держави потребують високого рівня ефективності боротьби зі злочинною діяльністю у військовій сфері та сприянню закріплення правового режиму в ній.

Протягом свого існування людство завжди використовувало війну як дієвий, але в той же час і безжальний спосіб вирішення конфліктів, чи досягнення своїх політичних, економічних потреб. Сутність людської цивілізації полягає в прагненні миру і обмеженні насильства. Незаконне вторгнення Росії в Україну – беззаперечний злочин. Тому сьогодні актуальним є питання, яке виникає у необхідності розмежування та конкретизації поняття «Воєнний» та «Військовий» злочин.

Сьогодні, коли Росія веде війну проти України дуже часто ми чуємо про притягнення Росії до відповідальності за «військові злочини». Це категорично неправильно, оскільки відповідальність за воєнні злочини суттєво відрізняються від військових правопорушень.

Внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України пов'язане зі своєчасною та ефективною реакцією законодавства на загрозу інтересам держави та безпеці її громадян.

Тому, всі склади «Військових злочинів» прямо передбачені в єдиному джерелі національного кримінального права – Кримінальному кодексі, а саме в XIX Розділі, що має назву «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (Військові кримінальні правопорушення)». У ч.1 401 ст. наводиться визначення військового злочину, за яким ним виступає передбачені цим розділом кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів [2].

До особливих ознак вказаних злочинів, ми можемо віднести: об'єкт – встановлений порядок проходження військової служби та суб'єкт – військовослужбовці ЗСУ та інших державних органів.

Отже, військовими злочинами, є злочинні діяння передбачені саме Кримінальним кодексом України.

Українське законодавство не містить визначення поняття «воєнний злочин». Попри відсутність законодавчого визначення воєнних злочинів, деякі з тих, що передбачені ККУ, є саме воєнними, а саме:

- мародерство (стаття 432 ККУ);
- насильство над населенням у районі воєнних дій (стаття 433 ККУ);
- погане поводження з військовополоненими (стаття 434 ККУ);
- незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання ними (стаття 435 ККУ) [2].

Що ж стосується поняття «Воєнний злочин» є поняттям суто сфери міжнародного права (міжнародного гуманітарного права) і відповідно має більш глобальний та всеохоплюючий масштаб, тобто воно не стосується конкретної країни чи групи країн, а стосується інтересів всього світу.

Воєнним злочином за нормами міжнародного права виступають дії, які являють собою свідоме порушення загальноприйнятих звичаїв та правил війни, тобто порушення так званих «Законів війни».

Іншими словами це порушення нормативних приписів міжнародних актів, які деталізують вищевказані поняття.

Першим Міжнародним нормативно-правовим актом в цій сфері виступала прийнята перша Женевська конвенція «Про поліпшення долі поранених та хворих у діючих арміях», яка була підписана у 1864 році представниками 16 європейських країн, саме вона дала поштовх для розвитку всього міжнародного гуманітарного права, та регламентації правил ведення бойових дій і відповідно до закріплення понять «Закони війни» та «Воєнні злочини».

Друга світова війна внесла свої корективи і в систему міжнародного права, стало зрозуміло, що потрібно не тільки встановити перелік заборонених дій (які підпадають під поняття «Воєнний злочин» та «Злочини проти миру»), але і закріпити механізми притягнення винних до міжнародно-кримінальної відповідальності.

Як результат в 6 статті Статуту Міжнародного воєнного трибуналу (Статут Нюрберзького трибуналу) було перелічено конкретні дії, які підпадають під склад воєнного злочину, а саме вбивство, катування чи взяття у рабство чи для інших цілей цивільного населення окупованої території; вбивство чи катування військовополонених чи осіб, які знаходяться у морі; вбивство заручників; пограбування державної чи приватної власності та інші [3].

Воєнні злочини, відповідно до ст. 8 Римського статуту, — це злочини, які безпосередньо пов'язані та здійснюються протягом збройного конфлікту (як міжнародного, так і неміжнародного характеру), та які вчиняються у рамках плану або політики, або ж при широкомасштабному їх вчиненні. Їх також можна назвати серйозними порушеннями міжнародного гуманітарного права (законів і звичаїв війни). Ст. 8 Римського статуту містить вичерпний перелік дій, які вважаються воєнними злочинами у збройних конфліктах міжнародного та неміжнародного характеру [3].

Після цього у 1949 році був підписаний новий пакет Женевських конвенцій, які вступили в силу у 1950 році, і в своїх положеннях продублювали вже зазначені склади кримінальних правопорушень як «Воєнні злочини».

Найбільш актуальним міжнародним актом у питаннях перелічення «Воєнних злочинів» виступає Римський статут Міжнародного кримінального суду, підписаний у 1998 році, а набрав законну силу у 2002 році, актуальність даного акту полягає в тому, що він зміг не тільки консолідувати в собі всі склади «Воєнних злочинів» які були розкидані серед багатьох міжнародних джерел міжнародного гуманітарного права, але і зміг надати тлумачення кожному з них, для того, щоб не було декількох трактувань даних понять.

Одним з ключових моментів який відділяє «Воєнні злочини» від інших кримінальних дій є те, що обов'язковою умовою під час їх вчинення є факт наявності збройного конфлікту.

Відповідно до норм Римського статуту «Воєнні злочини» можуть реалізовуватися як під час міжнародного збройного конфлікту, тобто між двома і більше країнами, так і під час збройного конфлікту, який проходить всередині однієї держави, але без зовнішнього іноземного втручання [4].

Отже, якщо підсумувати інформацію про «Воєнні злочини» то можна сказати, що ними виступають неправомірні дії (як правило свідомі), які порушують встановлені людством правила, принципи та закони ведення бойових дій, які знаходять своє практичне закріплення у міжнародних-правових актах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20210328#Text> (дата звернення: 31.03.2021).
3. Устав Международного Военного Трибунала для суда и наказания главных военных преступников европейских стран оси (Принят в г. Лондоне 8 августа 1945 года). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

4. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

УДК 351.86:338.49.

Собакарь А. О.

*д.ю.н., професор, завідувач кафедри
адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ*

ЗАГРОЗИ КРИТИЧНІЙ ІНФРАСТРУКТУРІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Наявність у будь-якій країні об'єктів критичної інфраструктури ставить на порядок денний актуальне питання їх захисту, підвищення безпеки та стійкості такої системи до всього спектру загроз і ризиків, оскільки саме критична інфраструктура забезпечує життєво важливі для населення, суспільства та держави послуги та функції, без яких неможливі їх безпечне існування та добробут, а також належний рівень національної безпеки [1] особливо в нинішніх умовах, коли спостерігається загальносвітова тенденція до різкого посилення екстремізму та тероризму, небувале зростання організованої злочинності тощо.

Однією з головних проблем стійкості критичної інфраструктури є високий рівень зношеності основних фондів промислових підприємств, що в середньому становить 60,3%. Значний ризик техногенних аварій пов'язаний із наявністю на території України численних об'єктів підвищеної небезпеки, що використовують в діяльності значні обсяги небезпечних речовин. При цьому аварії на більшості з них можуть призвести до виникнення надзвичайних ситуацій державного або регіонального рівня.

В житлово-комунальному комплексі протяжності ветхих та аварійних водопровідних мереж в середньому по Україні становить понад 34%, а теплових і парових мереж – понад 18% від загальної протяжності таких мереж, що впливає на втрати води та теплової енергії при їх доставці споживачам, підвищення тарифів, і як наслідок провокує соціальну нестабільність.